

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-340-16>

УДК 658

КРИВДИК Михайло

Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0000-0002-9458-550X>

П'ЯТНИЧКА Михайло

Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0009-0002-9384-3869>

ЛІСОВСЬКИЙ Ігор

Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0000-0002-0923-0983>

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВ З ПОЗИЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

У статті досліджено ресурсне забезпечення як ключовий чинник ефективності діяльності промислових підприємств в умовах нестабільного ринкового середовища, посиленого ризиками, викликаними війною. Обґрунтовано, що саме наявність достатніх ресурсів забезпечує здатність підприємств адаптуватися до змін, зберігати конкурентоспроможність та забезпечувати стійкий розвиток. Увага акцентується на тому, що сучасні реалії вимагають не лише ефективного управління ресурсами, а й їх тісної інтеграції з системами економічної безпеки для мінімізації зовнішніх та внутрішніх загроз. У статті проведено порівняльний аналіз класифікацій ресурсів, запропонованих провідними науковцями, виявлено їх переваги та обмеження. На основі критичного переосмислення наявних підходів сформовано авторську класифікацію ресурсів підприємства, яка враховує сучасні виклики, включаючи цифровізацію, екологізацію, соціальну відповідальність та зростання ролі репутації. Запропонована класифікація відображає різноманіття ресурсів за такими ознаками, як походження, склад, право власності, вид діяльності, рівень дефіцитності, сфера використання та термін залучення. Особливу увагу приділено новітнім категоріям ресурсів — діджитал, репутаційним, партнерським та кризовим, які безпосередньо впливають на забезпечення економічної безпеки. Визначено, що запропонована класифікація може стати основою для формування ефективних стратегій управління ресурсами, орієнтованих на посилення конкурентних переваг підприємства та зміцнення його стійкості в умовах турбулентного середовища. Перспективами подальших досліджень визначено розроблення моделей інтеграції системи економічної безпеки у процеси управління ресурсним забезпеченням діяльності підприємств.

Ключові слова: управління ресурсами, економічна безпека, промислові підприємства, ресурсне забезпечення, стійкий розвиток, кризові ресурси, моделі інтеграції.

KRYVDYK Mykhailo, PYATNYCHKA Mykhaylo, LISOVSKY Ihor

Khmelnitskyi National University

INFORMATION AND ANALYTICAL SUPPORT FOR ENTERPRISE RESOURCE MANAGEMENT FROM THE STANDPOINT OF ECONOMIC SECURITY

The article examines resource provision as a key factor in the efficiency of industrial enterprises under unstable market conditions, aggravated by risks caused by war. It is substantiated that the availability of sufficient resources ensures the ability of enterprises to adapt to changes, maintain competitiveness, and ensure sustainable development. The focus is placed on the fact that modern realities require not only efficient resource management but also close integration with economic security systems to minimize internal and external threats. The article provides a comparative analysis of existing classifications of resources proposed by leading scholars, identifying their strengths and limitations. Based on a critical rethinking of existing approaches, the author proposes a new classification of enterprise resources that takes into account current challenges, including digitalization, environmental sustainability, social responsibility, and the growing role of reputation. The proposed classification reflects the diversity of resources by origin, composition, ownership, activity type, level of scarcity, area of use, and duration of engagement. Special attention is given to modern resource categories—digital, reputational, partnership, and crisis resources—which directly influence the provision of economic security. It is determined that the proposed classification can serve as a foundation for forming effective resource management strategies aimed at strengthening the enterprise's competitive advantages and resilience in a turbulent environment. Future research is expected to focus on developing models for integrating economic security systems into resource management processes of industrial enterprises.

Keywords: resource management, economic security, industrial enterprises, resource provision, sustainable development, crisis resources, integration models.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОКІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ.

Трансформація середовища функціонування підприємств та значне погіршення безпекової ситуації в країні, обумовлює необхідність пошуку нових підходів до управління ресурсним забезпеченням діяльності суб'єктів господарювання. Дестабілізація налагоджених процесів функціонування більшості промислових підприємств генерує нові загрози та виклики, які стосуються всіх функціональних складових системи управління. Менеджмент стикається з дефіцитом ресурсів практично на всіх етапах реалізації операційної діяльності та констатує погіршення стану економічної безпеки підприємств внаслідок порушення ритмічності виробництва і недоотримання доходів. Якість ресурсів, ефективна логістика та стабільність цін на основні види ресурсів — це вагома складова формування собівартості готової продукції. А для багатьох замовників, на сьогодні, виражена і

прогнозована цінова політика товаровиробника є передумовою стійких економічних зав'язків та довгострокових контрактів, що є запорукою економічної безпеки таких підприємств.

Необхідно відмітити, що в умовах повномасштабної війни лише майстерність та креативність менеджменту більшості суб'єктів господарювання дозволяють знаходити варіанти збереження і розвитку бізнесу. Зменшення чисельності кваліфікованих працівників, значний дефіцит енергоресурсів, нестача обігових коштів та безліч інших негативних чинників формують потребу у нових моделях, механізмах та інструментах забезпечення економічної безпеки на основі раціонального управління ресурсами.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Серед науковців, які досліджували проблематику управління ресурсним забезпеченням діяльності підприємств, необхідно виділити таких, як: Боровська Т., Беймі Дж., Вернерфельт Б., Гарафонова О., Дегтярьова І., Орлатий М., Петераф М., Пономаренко В., Романюк С., Хелфаті К. та інші. При цьому у дослідженнях з економічної безпеки забезпечення ресурсами також розглядається у працях таких авторів, як: Варналій З., Васильців Т., Власюк В., Гавловська Н., Ковальов Д., Козаченко Г., Кримчак Л., Ляшенко О., Любохинець Л., Назарчук Т., Пономарьов В., Притис В., Рудніченко Є., Ситник Г. та інші.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Основною метою дослідження є ідентифікація базису інформаційно-аналітичного забезпечення управління ресурсами підприємств

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Ресурсне забезпечення є ключовим фактором ефективної діяльності промислових підприємств, і визначає його здатність виготовляти та реалізовувати конкурентоспроможну продукцію. Наявність достатньої кількості ресурсів є запорукою ефективної адаптації до змін ринкового середовища та сприяє стабільному розвитку. Однак, варто зазначити, що динамічність зовнішнього середовища, посилена викликами спричиненими війною, зокрема економічною нестабільністю та загрозами фізичній інфраструктурі, руйнуванням логістичних ланцюгів, енергетичною кризою, нестачею ресурсів та / або підвищенням цін на них тощо, створює серйозні ризики для економічної безпеки вітчизняних підприємств. В таких умовах функціонування, промислові підприємства не можуть собі дозволити неефективне управління ресурсами, і потребують інтеграції системи управління ресурсами з механізмами забезпечення економічної безпеки для мінімізації ризиків внутрішнього та зовнішнього середовища.

Таким чином, на даному етапі розвитку економічних відносин ресурси є багатоаспектним поняттям, що включає різні види елементів, які забезпечують функціонування, розвиток та ефективність функціонування підприємства. Вони можуть класифікуватися за різними критеріями залежно від джерела походження, функціонального призначення, способу використання тощо. Тому, у табл. 1 представимо класифікацію ресурсів.

Таблиця 1

Класифікація ресурсів

Автор, джерело	Класифікація
Мочерний С. (ред.) [1, с. 206]	«природні, технічні, технологічні, кадрові, просторові, часові, структурно-організаційні, інформаційні, фінансові, нематеріальні»
Поддєрьогін А. [2]	«ресурси, що формуються під час заснування підприємств; формуються за рахунок власних і притриманих до них коштів; мобілізуються на фінансовому ринку; ресурси, що надходять у порядку розподілу грошових надходжень»
Петрович Й., Прокопишин-Рашкевич Л. [3]	«ресурси засобів праці (матеріальні й нематеріальні); ресурси предметів праці; трудові ресурси, інформаційні ресурси»
Покропивний С. (ред.) [4]	«за складом: матеріальні, фінансові, трудові, природні; за походженням: первинні та вторинні; за структурою: засоби праці, предмети праці, продукти праці; за сферою використання: у сфері виробництва, у сфері обігу»
Пonomarenko В. [5]	«матеріальні ресурси: засоби виробництва, предмети праці; фінансові ресурси: власні кошти, позичені кошти, залучені кошти; людські ресурси: керівники, виконавці; інформаційні ресурси: бази даних, плани, звіти, нормативні документи, інша інформація»

Варто зазначити, що представлені у табл. 1. підходи до класифікації ресурсів підприємства різними авторами залежать від контексту їх використання, так одні автори акцентують увагу на базових ресурсах, інші акцентують увагу на ресурсах, що є запорукою стратегічного розвитку підприємства тощо. Тому, на нашу думку, більшість з існуючих підходів до класифікації ресурсів є недостатньо комплексними, і не включають їх багатомірність.

У економічній енциклопедії, редактором якої є Мочерний С. [1], представлено розширений перелік видів ресурсів, він є структурований, зокрема враховуються часові та просторові ресурси. Разом з тим, цей перелік не є вичерпним, не наведено поділ за кредитним чи стратегічним значенням, не враховано динамічні ресурси, такі як інноваційні тощо.

У підручнику «Фінанси підприємств» за редакцією Поддєрьогіна А. [2] класифікація ресурсів

підприємств обмежена фінансовим підходом, зокрема відсутні природні трудові, технологічні та інші види ресурсів.

Петрович Й., Прокопишин-Рашкевич Л. [3] виділяють ключові категорії ресурсів, які є базовими для будь-якої економічної системи, однак автори ігнорують певні види ресурсів, наприклад нематеріальні активи, інформаційні ресурси представлені узагальнено, відсутні взаємозв'язки між наведеними категоріями.

Класифікація ресурсів, що представлена в навчальному посібнику «Економіка підприємств», редактором якого є Покропивний С. [4], є багатовимірною та характеризується структурованістю. Однак, у наведеній класифікації не враховані нематеріальні ресурси, відсутній взаємозв'язок між наведеними категоріями ресурсів тощо. Такі ж недоліки притаманні класифікації, що навів Пономаренко В. [5].

Підходи до класифікації ресурсів, що представлені у табл. 1, є достатньо різноманітними і певною мірою розкривають існуючі види ресурсів на підприємстві. Загалом, підсумовуючи представлені класифікації слід зробити висновки, що не всі класифікації ґрунтуються на системному підході, оскільки не містять класифікаційні ознаки, а лише окремі види ресурсів, а також, не розглядають їх у взаємозв'язку між собою тощо. Деякі з представлених підходів є не актуальними на даний момент, адже орієнтуються виключно на традиційні ресурси, і не враховують новітні реалії функціонування підприємств та актуальні тренди [6-8]. Саме тому, для більш повної та актуальної класифікації слід врахувати сучасні ризики та тенденції, акцентувати увагу на цифровізації, екологізації та підвищенні ролі соціальної відповідальності бізнесу тощо.

Авторський підхід до класифікації ресурсів підприємства наведено на рис. 1, і включає класифікаційні ознаки та види ресурсів, які представлено нижче.

1. За походженням:

- первинні ресурси – природні ресурси;
- вторинні ресурси – антропогенні ресурси, тобто створені людиною.

2. За складом:

– матеріальні ресурси – сукупність фізичні об'єкти підприємства, що використовуються у процесі виробництва;

- технічні ресурси – комплекс обладнання, засобів автоматизації тощо;
- фінансові ресурси – власний капітал підприємства, кредити, інвестиції тощо;
- трудові ресурси – сукупність працівників підприємства, їх навичок та знань, компетенцій та досвіду;
- інформаційні ресурси – сукупність баз даних, звітів, знань і технологій управління інформацією, що забезпечують ефективну діяльність підприємства;
- інноваційні ресурси – сукупність новітніх розробок, ідей, технологій, продуктів, процесів, а також рішень, що спрямовані на впровадження новацій та підвищення ефективності діяльності підприємства;

– діджитал-ресурси (*виділено автором*) – сукупність цифрових активів підприємства, які забезпечують його функціонування, розвиток та інтеграцію в цифрове середовище та сприяють підвищенню ефективності бізнес-процесів і конкурентоспроможності. До діджитал-ресурсів, які може використовувати підприємство належать AI-системи, CRM-системи, Big Data, хмарні платформи тощо. Зазначені ресурси сприяють забезпеченню економічної безпеки за рахунок моніторингу ризиків та загроз, захисту цифрових платформ від кібератак тощо;

– репутаційні ресурси (*виділено автором*) – сукупність нематеріальних активів підприємства, які формують його позитивний імідж і довіру з боку зацікавлених сторін, сприяючи зміцненню конкурентних переваг та довгостроковому розвитку. До репутаційних ресурсів підприємства належать його імідж, бренд, корпоративна соціальна відповідальність, взаємини з клієнтами. Ефективність використання репутаційних ресурсів сприяє зміцненню економічної безпеки підприємства за рахунок залучення лояльних споживачів, стабільних партнерських зв'язків з постачальниками, кредиторами тощо.

3. За правом власності:

– власні ресурси – ресурси підприємства, які формуються за рахунок внутрішніх джерел і повністю йому належать. До власних ресурсів належать прибуток, власний капітал, основні фонди тощо;

– запозичені ресурси – ресурси, які отримує підприємство у тимчасове користування із необхідністю повернення, як правило на умовах оплати за їх користування (відсотків або інших зобов'язань). До запозичених ресурсів належать банківські кредити, фінансові позики, лізинг тощо;

– залучені ресурси – ресурси, які отримує підприємство від зовнішніх джерел без необхідності їх повернення. До залучених ресурсів належать гранти, інвестиції, державні дотації тощо;

– партнерські ресурси (*виділено автором*) – ресурси, доступ до яких забезпечується підприємству в рамках співпраці із своїми партнерами. До партнерських ресурсів належать доступ до спільного використання інфраструктури партнерів, технологій, консультаційної підтримки, кооперація в НДР тощо. Зазначені ресурси сприяють забезпеченню економічної безпеки за рахунок зменшення дефіциту ресурсів.

4. За видами діяльності:

- операційні ресурси – сукупність ресурсів, що забезпечують основну діяльність підприємства;
- фінансові ресурси – фінансові активи, що забезпечують функціонування та розвиток підприємства;
- інвестиційні ресурси – матеріальні та нематеріальні активи, що спрямовані на розвиток, модернізацію та інновації;

– кризові ресурси (*виділено автором*) – ресурси, що створені у вигляді резервів з метою подолання кризових та надзвичайних ситуацій, що можуть виникати в діяльності підприємства. Зазначені ресурси є важливими при забезпеченні економічної безпеки підприємства, оскільки допомагають в кризових та надзвичайних ситуаціях та є запорукою стійкості підприємства.

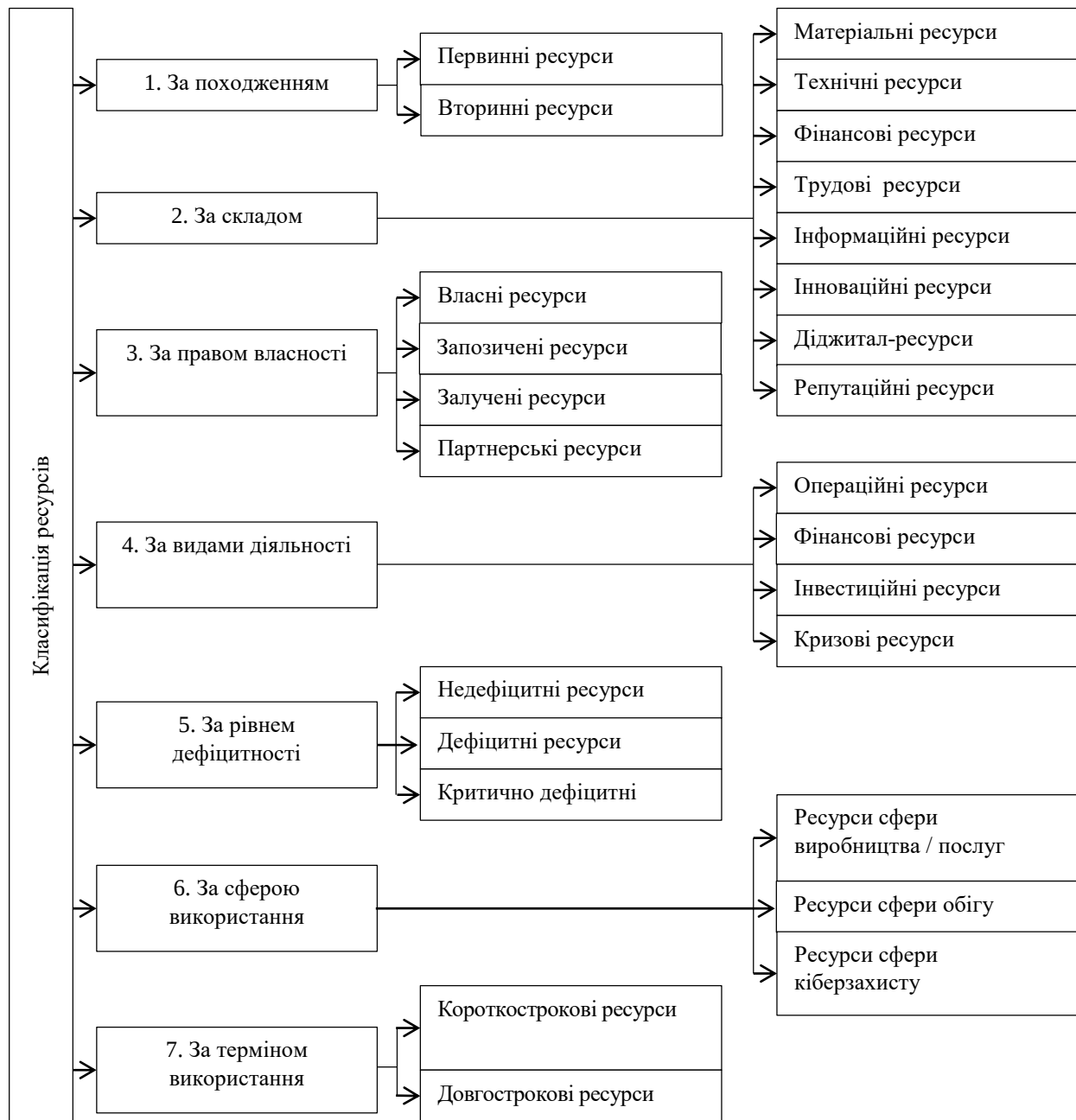

Рис.1. Класифікація ресурсів підприємства

5. За рівнем дефіцитності:

- недефіцитні ресурси – ресурси, що є широко доступними;
- дефіцитні ресурси – ресурси, що є лімітованими за рахунок обмеженої доступності;
- критично дефіцитні – рідкісні, важкодоступні ресурси

6. За сферою використання:

- ресурси сфери виробництва / послуг – ресурси, що використовуються для виготовлення продукції / надання послуг;
- ресурси сфери обігу – ресурси, що використовуються в процесі транспортування, продажу, логістики тощо;
- ресурси сфери кіберзахисту (*виділено автором*) – ресурси (інструменти та засоби), що використовуються для забезпечення інформаційної безпеки. Зазначені ресурси є при забезпеченні захисту підприємства від кібератак, витоків даних тощо.

7. За терміном використання:

- короткострокові ресурси – ресурси, які використовуються упродовж короткого періоду;
- довгострокові ресурси – ресурси, які використовуються протягом тривалого періоду.

Наведена класифікація ресурсів забезпечує всебічний підхід у контексті економічної безпеки. Врахування нових категорій, таких як діджитал-ресурси, репутаційні, кризові ресурси, дозволяє підприємствам ефективніше адаптуватися до сучасних умов і мінімізувати ризики. Наведена класифікація є основою для оптимізації ресурсного забезпечення та створення стратегій захисту, що забезпечує стійкість і конкурентоспроможність бізнесу. Також такий підхід дозволяє удосконалити інформаційно-аналітичне забезпечення процесів управління ресурсами промислових підприємств.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Сучасні умови господарювання вітчизняних промислових підприємств вимагають від них гнучкості та систематичної адаптивності до змін зовнішнього середовища. Забезпечення гнучкості та адаптації залежить від достатньої кількості та ефективності використання ресурсів. Ресурсне забезпечення є основою діяльності підприємства, запорукою його економічної безпеки, досягнення стратегічних і тактичних цілей та інше. Разом з тим його недостатність або нераціональне використання призводить до неминучих фінансових втрат та економічної нестабільності. Оскільки наявність СЕБП та її ефективне функціонування сприяє запобіганню ризиків та забезпечує стійкий розвиток підприємств, виникає потреба в інтеграції такої системи у процеси управління ресурсним забезпеченням, що обумовлює актуальність подальших досліджень.

Література

1. Економічна енциклопедія : у 3 томах. Т. 3 / відп. ред. С. В. Мочерний та ін. Київ : Видавничий центр «Академія», 2002. 952 с.
2. Фінанси підприємств : підручник / ред. А. М. Поддєрьогін. Київ : КНЕУ, 2004. 546 с.
3. Петрович Й. М., Прокопишин-Рашкевич Л. М. Економіка і фінанси підприємств : підручник. Львів : Магнолія 2006, 2014. 408 с.
4. Економіка підприємства : навч. посіб. / за ред. С. Ф. Покропивного. Київ : КНЕУ, 2001. 457 с.
5. Пономаренко В. С. Стратегія управління підприємством. Харків : Основа, 1999. 620 с.
6. Притис В. І., Гавловська Н. І., Рудніченко Є. М. Дослідження базових категорій безпекоорієнтованого підходу в управлінні підприємствами. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2019. № 2. С. 23–30.
7. Рудніченко Є. М., Гавловська Н. І., Сарафинюк Я. М., Кривдик М. О. Теоретичні основи управління проектами з позиції використання сучасних інструментів цифрового проектного менеджменту. Український журнал прикладної економіки. 2021. Т. 6, № 3. С. 72–78.
8. Rudnichenko Y., Liubokhynets L., Havlovska N., Nazarchuk T., Krymchak L., Harbusiuk V. Innovative Approach for Assessing Management System Flexibility for Determining Mechanism Functioning Mode for Ensuring Economic Security of Organizations. TEM JOURNAL – Technology, Education, Management, Informatics. 2022. Vol. 11(4). P. 1569–1576.

References

1. Ekonomichna entsyklopediia : u 3 tomakh. T. 3 / vidp. red. S. V. Mochernyi ta in. Kyiv : Vydavnychiy tsentr «Akademiiia», 2002. 952 s.
2. Finansy pidpriemstv : pidruchnyk / red. A. M. Poddierohin. Kyiv : KNEU, 2004. 546 s.
3. Petrovych Y. M., Prokopyshyn-Rashkevych L. M. Ekonomika i finansy pidpriemstv : pidruchnyk. Lviv : Mahnoliia 2006, 2014. 408 s.
4. Ekonomika pidpriemstva : navch. posib. / za red. S. F. Pokropyvnoho. Kyiv : KNEU, 2001. 457 s.
5. Ponomarenko V. S. Stratehiia upravlinnia pidpriemstvom. Kharkiv : Osнова, 1999. 620 s.
6. Prytys V. I., Havlovska N. I., Rudnichenko Ye. M. Doslidzhennia bazovykh katehorii bezpekoorientoovanoho pidkhodu v upravlinni pidpriemstvamy. Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky. 2019. № 2. S. 23–30.
7. Rudnichenko Ye. M., Havlovska N. I., Sarafyniuk Ya. M., Kryvdyk M. O. Teoretychni osnovy upravlinnia proiektamy z pozytsii vykorystannia suchasnykh instrumentiv tsyfrovoho proiektmoho menedzhmentu. Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky. 2021. T. 6, № 3. S. 72–78.
8. Rudnichenko Y., Liubokhynets L., Havlovska N., Nazarchuk T., Krymchak L., Harbusiuk V. Innovative Approach for Assessing Management System Flexibility for Determining Mechanism Functioning Mode for Ensuring Economic Security of Organizations. TEM JOURNAL – Technology, Education, Management, Informatics. 2022. Vol. 11(4). R. 1569–1576.